

Küçüklerin Evlendirilmesine İlişkin Delillerin Fıkıh Usûlü Açısından Tahlili

İbrahim ÖZDEMİR

Prof. Dr. Bingöl Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı. Prof. Dr. Bingöl University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Islamic Law. Bingöl/ Türkiye

E-posta: ibrahimpalevi@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-8119-1520.

DOI: 10.34085/buifd.1288647

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 27 Nisan / April 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 10 Mayıs / May 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 25 Haziran / June 2023

Atıf / Citation: Özdemir, İbrahim. "Küçüklerin Evlendirilmesine İlişkin Delillerin Fıkıh Usûlü Açısından Tahlili". Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi: Sosyal Bilimler Dergisi, 21, (Haziran 2023): 1-23. <https://doi.org/10.34085/buifd.1288647>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. **Plagiarism:** This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected. web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buifd>

Öz

Günümüzde çokça gündeme gelen fikhî/hukukî meselelerden biri, bulûğ çağına gelmeyenlerin/küçüklerin özellikle kızların nikâh akdi meselesidir. Fıkıh müdevvenâtı yakından incelendiğinde bu meselede iki farklı görüşün bulunduğu görülür. Bunlardan biri bulûğ çağına gelmeyenlerin nikâh akdinin caiz olduğunu söylerken diğeri ise bu akdin caiz olmadığını söylemektedir. İlki fakihlerin kahir ekseriyeti tarafından benimsenirken ikincisi ise aralarında tabiînlerin de bulunduğu bazı fakihler tarafından benimsenmiştir. Her iki görüş sahipleri de birtakım delillere yer verip benimsedikleri görüşleri temellendirmeye çalışmaktadırlar. Makalemizde, mezkûr her iki görüşü benimseyenler özellikle küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından yapılan istidlâller, fıkıh usûlü perspektifinden tahlil edilmeye çalışılmakta ve bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sonuç olarak küçüklerin nikâh akdini caiz gören görüşün dayandırıldığı delillerin zannî ve yapılan istidlâllerin tartışmaya açık olduğu, bu akdi caiz görmeyen görüşün zannedildiği gibi zayıf olmadığı; aksine güçlü ve tercihe şayan olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh Usûlü, Delil, İstidlâl, Küçüklerin Nikâh Akdi, Bulûğ Çağı.

EXAMINATION OF THE EVIDENCE RELATED TO THE MARRIAGE OF MINORS IN TERMS OF FIQH METHODOLOGY

Abstract

One of the most popular jurisprudential/legal matters today is the issue of the marriage of minors (minors), especially girls, who have not reached the age of puberty. A close examination of the jurisprudential literature reveals that there are two different views on this issue. One of these views states that the marriage of those who have not reached the age of puberty is permissible, while the other view is the opposite. The first view was adopted by the overwhelming majority of jurists, while the second view was adopted by some jurists, including the Tabi'în. The holders of both views try to justify their views by citing a number of evidences. The present article aims to analyze the arguments made by those who adopt both views, especially those who consider the marriage of minors permissible, from the perspective of fiqh methodology and makes certain evaluations. In conclusion, it has been determined that the evidence on which the view that permits the marriage of minors is based is fictitious and that the reasoning is open to debate, and that the view that disapproves of marriage of minors is not as weak as it is believed to be, but on the contrary, it is strong and worthy of preference.

Keywords: Fiqh Methodology, Evidence, Deduction, Marriage of Minors, Puberty.

Giriş

Fıkıh ilmi insan fiillerini şer'î hüküm açısından konu edinmektedir. Bu hükümlerin bir kısmı hem sübut hem delâlet/anlam bakımından kat'î olan şer'î delillerden istinbat edilmektedir. Kat'î delillerden istinbat edilen bu tür hükümler itikâdî bir boyut kazandığından her mükellef tarafından bilinmesi gereken zarûrî-dinî hükümler (zarûriyât-ı diniyye) kapsamına dâhil olmaktadır. Başka bir ifadeyle kesinlik kazanan şer'î-amelî hükümler, ıstilahî anlamdaki fikhî hükümler kategorisinden çıkıp itikâdî hükümler kategorisine girmektedir.¹ Namaz, zekât, oruç

¹ Sadrüşşerîa ve İbnu'l-Hümâm başta olmak üzere bazı usûlcüler fıkıh, "kat'î hükümlerden" ibaret görmektedir (Bk. Sadrüşşerîa, Ubeydullah b. Mes'ûd el-Mahbûbî, *Tenkîhu'l-usûl fi ilmi'l-usûl*, thk. İbrahim el-Muhtar el-Ceberti, (Kahire: el-Matbaatu'l-Mahmûdiyye, 1356), 8; Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid es-Sivasî, *et-Tahrîr fi usûli'l-fıkıh* (Kahire:

ve haccın farziyeti ile faiz, zina, hırsızlık vb. fiillerin haramlığı bu tür hükümlerin birer örneğini oluşturmaktadır. Bir kısım hükümler de sübût ve/veya delâlet bakımından zannî olan şer'î delillerden elde edildiğinden zannî düzeyde kalmaktadır. Müctehidlerin bu tür hükümlerde ihtilaf etmeleri, bu hükümlerin zannî olma özelliğinden diğer bir ifadeyle ictihâda açık olma niteliğinden kaynaklanmaktadır. Zannî/ictihâdî hükümlerde ihtilafın söz konusu olması ise fikhî mezheplerin meydana gelmesini beraberinde getirmektedir. "Fikhî", "fer'î", "zannî" ve "ictihâdî" isimleriyle anılan bu kısım hükümlerden biri de henüz ergenlik çağına gelmeyenlerin/küçüklerin nikâh akdiyle ilgili şer'î hükümdür. Günümüzde sıklıkla gündeme gelen/getirilen bu mesele, fakihler tarafından ele alınmış ve hakkında iki farklı görüş benimsenmiştir. Bunlardan biri ergenlik çağına gelmeyenlerin nikâh akdinin caiz olduğunu söylerken diğeri ise bunun caiz olmadığını ve bulûğa ermenin nikah akdinin bir şartı olduğunu söylemektedir.

Fakihler tarafından ele alınan bir meseleyi ele almamızın temel sâiki, cumhur tarafından başvuru delillerin küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâletinin zannî olup tartışmaya açık olduğuna dair kanaatimizdir. Diğer bir anlatımla çoğunluk tarafından benimsenen cevaz görüşünün dayandığı delillerin bu hükme açıktan delâlet etmediğine ve yapılan istidlâllerin yeterli/gerekli derecede güçlü olmadığına yönelik düşüncemizdir. Binâenaleyh çalışmamızda küçüklerin nikâh akdiyle ilgili belirtilen her bir görüşü benimseyenler tarafından başvuru deliller ve yapılan istidlâller üzerinde durulacak; bu delil ve istidlâller fıkıh usûlü perspektifinden incelenecek ve bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır. Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru delil ve istidlâllere geçmeden bu delil ve istidlâllerin de yeterli düzeyde anlaşılmasını sağlayan karşıt görüşün dayandığı delil ve istidlâllere yer vermek faydalı olacaktır.

A. Caiz Görmeyenlerin Delil ve İstidlâlleri

Bulûğ çağına gelmeyenlerin/küçüklerin nikâh akdini² caiz görmeyen İbn Şübrüme (ö.144/761) ve diğer bazı fakihler, benimsedikleri bu görüşün ispatı için Kitab'ın yanı sıra maslahat odaklı aklî bir delile de başvurmuşlardır.³ Bu delilleri şöyle sıralayıp onlarla yapılan istidlâl vecihlerini fıkıh usûlü açısından incelemek mümkündür:

1. Kitab

Küçüklerin nikâh akdini meşru görmeyen mezkûr fakihler, "وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ" (Nisâ 4/6) ayetiyle istidlâl etmektedirler. Onlara göre bu ayet nikâh akdini bulûğ çağına bağlamakta (حتي بَلَغُوا), bu çağa gelmeyen birinin nikâh akdinin caiz olmadığına delâlet etmekte ve küçüklük vasfının bulûğ çağına erişmekle son bulacağına işaret etmektedir. Nitekim bulûğ çağına gelmeyen birinin nikâh akdi caiz olsaydı bu

Matbaatu Mustafa el-Halebî, 1351), 4. Ancak bu anlayış, kıyas ve haber-i vahid gibi zannî delillerle sabit olan ve hükümlerin büyük çoğunluğunu oluşturan şer'î-amelî hükümleri fıkıhın tanımı/kapsamı dışında bırakmaktadır. Bk. Bihârî, Muhibbullah b. Abdışşekûr, *Müsellemu's-sübût* (Kahire: el-Matbaatu'l-Hüseyniyye, ts.), 1, 8.

² Fakihler küçüklerin evlendirilmesi bağlamında yer verdikleri "nikâh", "inkâh", "zevâc" ve "tezvîc" kavramlarını cinsel ilişki (الوطء) anlamında değil, akit manasında kullanmışlardır. Bu meselenin çokça gündeme getirilmesinin bir nedeninin de fıkıh kitaplarında yer alan mezkûr kavramlardan kastedilen anlamın bilinmemesi veya göz ardı edilmesi olduğunu söylemek mümkündür.

³ Klasik fıkıh kaynaklarında küçüklerin nikâh akdini meşru görmeyen fakihlerden aktarılan başka bir delile rastlanılmamıştır.

akdin, süre sınırını belirlemeyi ifade eden “حتي” edatıyla bulûğa bağlanmasının bir anlamı olmazdı.⁴

Mezkûr ayetle yapılan bu istidlâle, küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından şöyle bir itiraz yöneltmiştir: Söz konusu ayette geçen “حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ” ifadesinden maksad, bulûğ çağı değil, “cinsel ilişkide bulunma iktidarı”⁵ veya “ihtilâm olma” durumudur.⁶ Ancak bu itiraza/yorumu şöyle cevap verilebilir: Kelamda aslanan hakikattir. Hakikat anlamı mümkün olduğu sürece mecaza gidilmeyeceği bilinen bir husustur. Nitekim nikâh kavramından ilk akla gelen anlam/anlamlar da akit ve cinsel ilişkidir (وطء). Bu da yapılan itirazın/yorumun güçlü olmadığını göstermektedir. Mezkûr ayette geçen “النِّكَاحَ” kavramından “cinsel ilişkide bulunma iktidarı” veya “ihtilâm olma” anlamı kastedilse bile bu, küçüklerin nikâh akdinin bulûğ çağına bağlı olmadığı veya nikâh akdi için bulûğun şart olmadığı anlamına gelmez. Çünkü her iki durum da bulûğa ermenin birer alâmetini oluşturmaktadır.⁷ Nitekim Ebû Yusuf (ö.182/798) ve İmam Muhammed (ö.189/805) başta olmak üzere birçok fakih, anılan iki durumu bulûğun birer alâmeti olarak kabul etmektedir. Mâlikî mezhebinin erkek ve kızlar için 18, Ebû Hanife’nin (ö.150/767) erkekler için 18, kızlar için 17 yaş sınırını belirleyen görüşleri ise bulûğ alâmetlerinin belirmemesi durumunda söz konusu olan görüşlerdir.⁸

2. Maslahat

Küçüklerin nikâh akdini caiz görmeyenler tarafından başvuru olan diğer delil, maslahat odaklı aklî bir delildir. Bazı fıkıh kaynaklarında yer alan ifadelerden hareketle bu delili şöyle ifade etmek mümkündür: Küçükler hakkında velayet hükmünün sabit olması onların ihtiyaçlarını temin etme amacına yöneliktir. Maldan teberru örneğinde olduğu gibi küçüklerin ihtiyaç duymadıkları veya lehine olmayan konularda velayet hükmünün sabit olmaması bunu göstermektedir. Bu perspektiften meseleye bakıldığında küçüklerin, küçüklük halinde velileri tarafından yapılan nikâh akdine muhtaç olmadıkları görülür. Zira nikâhın temel maksadları, şehvetin cinsel ilişki yoluyla giderilmesi ve neslin devamının sağlanmasıdır. Her iki maksad da küçüklerin nikâh akdinde bulunmamaktadır. Çünkü küçüklük hali bu maksadların gerçekleşmesine engel teşkil etmektedir. Nikâh akdinin küçüklerin lehine değil, aleyhine olduğunu gösteren diğer bir husus, nikâh akdinin süreklilik arz etmesinden hükümlerinin bulûğ çağından sonra da her iki taraf için bağlayıcı olmasıdır. Oysa velinin velayet yetkisi bulûğ çağıyla birlikte sona ermektedir. Dolayısıyla velilerin, küçükleri rızalarının olmadığı bir nikâhın hükümlerine mecbur bırakma hakları yoktur.⁹ Küçüklerden sorumluluğun kaldırıldığını ifade eden nebevî hadisin¹⁰ de bu görüşü teyid ettiğini söylemek mümkündür. Küçüklerin nikâh akdini caiz görmeyenler tarafından başvuru olan bu aklî delilin aşağıda zikredilen: “الأصلُ في النِّكَاحِ الحَظْرُ وأبيحَ للضرورةِ -Nikâhta aslanan haramlıktır. Zaruret için helal

⁴ Bk. Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1993), 4, 212.

⁵ Bk. Neseî, Ömer b. Muhammed b. Ahmed, *Tilbetu't-talebe* (Bağdad: Mektebetu'l-Müsennâ, 1311), 38.

⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 4, 212.

⁷ Bk. Cündî, Ziyâüddîn Ebu'l-Mevedde Halîl b. İshâk, *Muhtasarü Halîl*, thk. Ahmed Câd (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2005), 172.

⁸ Bk. Merğînânî, Ebu'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr, *el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-mübtedi*, thk. Talâl Yusuf (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 3, 281; Cündî, *Muhtasarü Halîl*, 172.

⁹ Bk. Serahsî, *el-Mebsût*, 4, 212.

¹⁰ Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 17.

kılınmıştır"¹¹ şeklindeki fikhî kuralın farklı bir ifadesi olduğu söylenebilir. Küçüklerin nikâh akdinin caiz olmadığını savunan bu görüşü şöyle özetlemek mümkündür: Evlilikte aslolan rızadır. Küçüklerin rızası/izni muteber değildir. Buluş çağına gelenlerin evliliğe icbar edilmemesi gerektiğine göre küçüklerin bu akde icbar edilmemesi evleviyetle gerekir. Hiç kimsenin küçükleri buluşla birlikte geçerlilik kazanan bir akdin bağlayıcı hükümlerine mecbur bırakma hakkı/yetkisi yoktur.

Çağdaş dönemin önemli fakih ve muhaddisleri arasında kabul edilen İbn Üseymîn (ö. 2001) doğru olan görüşün (وهو الصواب) İbn Şübrüme tarafından savunulan görüş olduğunu söylerken¹² Sibâî (ö.1964), nikâhın teşri hikmetinin İbn Şübrüme'nin görüşünü teyid ettiğini ve bu görüşün daha sahih, mazbut ve akla yatkın olduğunu söylemektedir.¹³

Küçüklerin nikâh akdini caiz görmeyen fakihlerin başında gelen İbn Şübrüme, Hz. Âişe validemizin başta Buhârî (ö. 256/870) olmak üzere birçok muhaddis tarafından rivayet edilen ve küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet eden hadisten anlaşılan cevaz hükmünün Hz. Peygamber'e hâss olduğu görüşündedir(خصائص النبي).¹⁴ Ancak bu görüşü İbn Şübrüme'den nakledenler, onun buna dair herhangi bir deliline yer vermemektedirler. Dolayısıyla İbn Şübrüme bir delile dayanmadan bu görüşü benimsiyorsa bunun isabetli olmadığı açıktır. Zira şer'î bir delile dayanmadan nebevî bir fiilin Hz. Peygamber'e hâss olduğunu söylemek isabetli değildir. Bilakis fıkıh usûlünde beyan edildiği gibi nebevî fiiller, Hz. Peygamber'e hâss oldukları delille sabit olmadıkça bağlayıcı birer hüccet kabul edilmektedir.¹⁵ İbn Şübrüme mezkûr hadisten anlaşılan cevaz hükmünün Hz. Peygamber'e hâss olduğunu “ لا تُكْحَرُ الْبِكْرُ حَتَّى ” *Bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler*"¹⁶ şeklindeki hadise dayandırıyor olsa bunun da doğru bir istidlâl olmadığını söylemek mümkündür. Zira bakire kızlardan izin almayı salık veren bu hadis, Hz. Âişe validemizin nikâh akdini konu edinen hadisten sonra varid olduğundan ondan anlaşılan hükmün Hz. Peygamber'e hâss olduğuna delil olamaz.¹⁷ Şu var ki “*Bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler*” hadisi, diğer hadisten anlaşılan cevaz hükmünün Hz. Peygamber'e hâss olduğuna delâlet etmese de küçüklerin nikâh akdinin caiz olmadığına delâlet etmektedir. Daha açık bir ifadeyle bakire kızlardan evlilik onayını almayı emreden hadis, Hz. Âişe validemizin nikâh akdini konu edinen hadisten anlaşılan cevaz hükmünün neshedildiğine delâlet etmektedir. Bunu, evlilik iznini almayı emreden hadisin âmm olup küçük bakire kızları kapsamaması ve diğer hadisten sonra varid olmasından anlamak mümkündür. Buna dair geniş bilgi aşağıda yer almaktadır. Şimdi de küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru delillere ve yapılan istidlâllere yakından bakmaya çalışalım.

¹¹ Abdülaziz el-Buhârî, Alâüddîn Abdülaziz b. Ahmed, *Keşfu'l-esrâr şerhu Usûli'l-Pezdevî* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 1, 48.

¹² Bk. İbn Üseymîn, Muhammed b. Salih, *eş-Şerhu'l-mumtî'âlâ Zâdi'l-mustakni'* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1428), 12, 58.

¹³ Bk. Musatafa Sibâî, *el-Mer'e beyne'l-fikhi ve'l-kanun* (Beyrut: Dâru'l-Verrâk, 1999), 49-50.

¹⁴ Bk. İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed, *el-Muhallâ bi'l-Âsâr* (Beyrut: Dâru'l-Fikir, ts.), 9, 39.

¹⁵ Bk. Zerkeşi, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır, *el-Bahrü'l-muhît* (Kahire: Dâru'l-Kütübî, 1994), 6, 30.

¹⁶ Buhârî, “Hiyel”, 10.

¹⁷ Bk. Muallimî, Ebû Abdillâh Abdurrahmân b. Yahyâ, *Fevâidu'l-mecâmî'*, thk. Ali İmrân-Nebîl Sindî (Mekke: Dâru Âlemi'l-Fevâid, ts.), 24, 114.

B. Caiz Görenlerin Delil ve İstidlâlleri

Fıkıh külliyâtı yakından incelendiğinde küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru delillerin Kitab, sünnet, âsâr, sahâbe icmâi, maslahat ve “nikâhta aslolanın mubah olması” kuralı olmak üzere altı delilden oluştuğu görülür. Bu delilleri şöyle sıralayıp onlarla yapılan istidlâl vecihlerini tahlil etmemiz mümkündür.

1. Kitab

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru ayetlerin başında, “وَاللَّائِي ” Kadınlarmızdan âdetten kesilmiş olanlar ile *âdet görmeyenler hakkında tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır*” (Talak 65/4) ayeti gelmektedir.¹⁸ İmam Buhârî başta olmak üzere bu ayetle istidlâl edenler, ayetin küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet ettiğini kısaca şöyle ifade etmektedirler. Bu ayet, âdetten kesilen kadınların (âise) yanı sıra âdet görmeyen ve hamile olan kadınların da iddet sürelerini beyan etmektedir. Âdet görmeyen kadınlar “وَاللَّائِي لَمْ يَحْضُنْ” kendi içinde iki ana kısma ayrılmaktadır. Bir kısmı bulûğ çağına gelmekle birlikte herhangi bir hastalıktan ötürü âdet görmezken diğer kısmı da küçüklükten ötürü (صغر) âdet görmemektedir.¹⁹ Ayette geçen “وَاللَّائِي ” ifadesi âmm olduğundan âdet görmeyen bu iki kısmı da kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu ayet, âdetten kesilen kadınların yanı sıra âdet görmeyen her iki kısım kadının da üç ay iddet beklemeleri gerektiğine hükmetmektedir. Âdet görmeyen kadınların iddet beklemelerine hükmedilmesi, yapılan boşanmanın sahih olduğunu gösterirken boşanmanın sahih olması, boşanma öncesi yapılan evliliğin sahih olduğunu göstermektedir.²⁰ Zira sahih boşanma, sahih evlilikten sonra gelmektedir. Evliliğin sahih olması ise âdet görmeyen kadınlar kapsamında yer alan küçük kızların velileri tarafından yapılan nikâh akdinin sahih olduğu anlamına gelmektedir. Daha kısa bir ifadeyle bulûğ çağına gelsin veya gelmesin âdet görmeyen kadınların üç ay iddet beklemelerine hükmedilmesi, gerçekleşen talakın sıhhatine delâlet ederken talakın sıhhati, yapılan nikâhın sıhhatine delâlet etmektedir. Nikâhın sıhhati ise bu kapsamda yer alan küçük kızların velileri tarafından yapılan nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet etmektedir.

Küçüklerin nikâh akdinin meşru olduğunu söyleyenler tarafından başvuru diğer bir ayet de “ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُنلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي بَتَامَى النِّسَاءِ اللَّائِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ ” *Senden kadınlar hakkında açıklama istiyorlar. De ki: “Onlara ait hükmü, Allah ve kitapta size okunan ayetler açıklıyor; onlar için yazılanı kendilerine vermediğiniz, nikâhlamak da istemediğiniz yetim kadınlar hakkında, çaresiz çocuklar hakkında, yetimlere âdil davranmanız hususunda size okunup duran ayetler (açıklıyor).”*(Nisâ 4/127) ayetidir. İmam Muhammed, bu ayetin yetim çocukların/küçüklerin baba dışındaki velileri tarafından evlendirilmesinin caiz olduğuna delâlet ettiğini söylemektedir. Ona göre bu ayette geçen بَتَامَى النِّسَاءِ “yetim kadınlar” kavramı, bulûğ çağına gelmeyen kızları ifade etmektedir. Çünkü “yetim/yütm” kavramı, bulûğ çağına gelen veya babası hayatta olan kız ve erkek çocuklar için

¹⁸ Bk. Buhârî, “Nikâh”, 39.

¹⁹ Bk. Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî el-Endelüsî, *el-Bahru'l-muhît fi't-Tefsîr*, thk. Muhammed Sıdkî Cemîl, (Beyrut: Dâru'l-fikir, 1420), 10, 200.

²⁰ Bk. Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, thk. Heyet (Beyrut: Dâru'l-Beşâir-Dâru's-Sirâc, 2010), 4, 293.

kullanılmamaktadır.²¹ Bu da kız olsun erkek olsun yetim çocukların/küçüklerin baba dışındaki velileri tarafından yapılan nikâh akdinin caiz olduğunu göstermektedir. İmam Muhammed, mezkûr ayette küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğunu gösteren diğer bir ifadenin yer aldığını söylemektedir. O da mezkûr ayette geçen لَا تُؤْتُوهُنَّ لَا ifadesidir. Nitekim müfessirler bu ifadeyi لَا تَزَوِّجُهُنَّ şeklinde açıklamaktadırlar. İmam Muhammed, “Babaları dışında kimse küçükleri evlendiremez”²² görüşünde olan Malîkî müctehidler tarafından ileri sürülen: Müfessirlerin mezkûr ifadeyi لَا تَزَوِّجُهُنَّ şeklinde açıklamaları bir tenzil olmayıp tefsir olduğundan delil teşkil etmemektedir” şeklindeki itirazlarına/yorumlarına şöyle cevap vermektedir: Aynı ayette geçen وَتَزَوِّجُونَ أَنْ تَتَّخِذُوهُنَّ ifadesi, yetimlerin/küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna açıkça delâlet etmektedir. Zira Yüce Allah bu ifadede, yetim kızlarla evlenmekten/onları evlendirmekten kaçınan velileri kınamaktadır ki bu kınama, yetim kızların nikâh akdinin caiz olduğunu açık bir biçimde göstermektedir. Nitekim yetim kızların nikâh akdi caiz olmasaydı onlarla evlenmekten/onları evlendirmekten kaçınan velilerin kınanması anlamsız olurdu.”²³ İmam Muhammed yaptığı izahın devamında Mâlîkî müctehidlerinde elinde geriye tek bir ihtimalin/delilin kaldığını onun da küçük kızların “يَتَامَى النِّسَاءِ” yetim kapsamından çıkarılıp büyük kızların bu kapsama dâhil edilmesi olduğunu; ancak bunun da mümkün olmadığını zira küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğunu gösteren birçok eser türü rivayetin bulunduğu, Müslümanların bu akdi yapa geldiklerini ve öncü imamların bunu caiz gördüklerini ifade etmektedir.²⁴

İmam Muhammed tarafından Nisâ-127. ayetin tefsirinde yer verilen ifade ve yorumlar bütüncül bir bakışla ele alındığında onun, “Babaları dışında kimse küçükleri evlendiremez” görüşünü savunan Medine Ehlinin reddi bağlamında bu ayetle istidlâl ettiği görülür. Bunu, ilgili ifade ve yorumların yer aldığı eserin adından (الحجة على أهل المدينة) da anlamak mümkündür. Bu da ayetin özelde yetim kızların baba dışındaki velileri genelde ise küçüklerin babaları, baba yoksa diğer velileri tarafından yapılan nikâh akdinin cevazına delâlet ettiğini göstermektedir. Ayet, ilk hükmü doğrudan ikinci hükmü ise dolaylı olarak ifade etmektedir.

İmam Muhammed’in küçüklerin nikâh akdiyle ilgili benimsediği bu görüş, diğer Hanefî fakihler tarafından da benimsenmiştir. Nitekim İbnu’l-Hümâm (ö. 861/1457), “ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا ” وَأِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاجِدَةٌ Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın” (Nisâ 4/3) ayetinde geçen “ أَلَّا تَعْدِلُوا ” kavramının yetim/küçük kızları ifade ettiğini, bu kavramı içeren ayetin, yetim kızlarla evlenmeyi/onları evlendirmeyi adil davranmama korkusu durumunda haram kıldığına, bu korkunun olmadığı durumda ise bunun caiz olduğuna delâlet ettiğini söylemektedir.²⁵ İbnu’l-Hümâm bu ayetten istinbat edilen cevaz hükmünün Hanefî usûlcüler tarafından kabul edilmeyen “şartın muhalif mefhumundan (وَإِنْ خِفْتُمْ)” değil, “Evlenilmesi haram

²¹ Bk. Şeybânî, Muhammed b. Hasen, *el-Hücce alâ Ehli'l-Medîne*, thk. Mehdî Hasen el-Kâdirî (Beyrut: Âlemu'l-Kutub, 1403), 3, 144.

²² Kâdî Abdülvehhâb, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî, *et-Telkîm fi'l-fkhi'l-Mâlîkî*, thk. Ebî Uveys (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004), 1, 112. فَأَمَّا صِغَارُ النِّسَاءِ فَلَا يَزَوِّجُهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ سِوَى الْأَبَاءِ.

²³ Bk. Şeybânî, *el-Hücce*, 3, 144-145.

²⁴ Bk. Şeybânî, *el-Hücce*, 3, 146.

²⁵ Bk. İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, 3, 275.

olanların dışında evlilikte aslolanın helal olması” kuralından elde edildiğini söylemekte ve Hz. Âişe validemizden aktarılan bir rivayetle bu hükmü teyid etmeye çalışmaktadır.²⁶

2. Sünnet

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler, sünnetle/hadisle de istidlâl etmektedirler. İstidlale konu ettikleri hadislerin başında Hz. Âişe validemizin Buhârî tarafından rivayet edilen ve bulûğ çağına gelmeden nikâh akdinin yapıldığını gösteren mevkûf hadis gelmektedir. Buhârî, Hz. Âişe validemizin altı yaşındayken babası tarafından Hz. Peygamber’le nikâh akdi yapıldığını ifade eden bu hadisi “باب تزويج الصغار من الكبار”, “باب إنكاح الرجل ولده الصغار” adlı bab başlıkları altında zikretmekte; hadisten küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğu hükmünü istinbat etmekte ve bu hükmü her iki bab başlığına da yansıtmaktadır. Buhârî’nin ilk şarihleri arasında yer alan İbn Battâl (ö. 402/1011-12), bu hadisin şerhinde şu bilgilere yer vermektedir: “*Küçük kızın (الصغيرة) büyük biriyle nikâh akdinin yapılması caizdir. Bu, icmâ ile sabit olan bir hükümdür. Ancak küçük kız, evlilik çağına gelmedikçe kocaya teslim edilmez.*”²⁷ İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), İbn Battâl’ın icmâ deliline atıfta bulunmakla, Buhârî tarafından konulan bab başlıklarına ihtiyaç olmadığını îmâ ettiğini zira bu hükmün icmâa konu olacak kadar şöhret kazandığını söylemektedir.²⁸ Mezkûr hadisi rivayet eden Müslim (ö. 261/875) ve İbn Mâce (ö. 273/887) de benzer bab başlıklarına yer vererek aynı hükmü benimsediklerini göstermektedirler.²⁹

Muhaddislerde olduğu gibi fakihler de mezkûr hadisle istidlâl edip hadisin küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet ettiğini söylemektedirler. Burada İmam Şâfiî’nin (ö. 204/820) konuyla ilgili görüşlerine ve anılan hadisle yaptığı istidlâle yer vermekle yetinmek istiyoruz. İmam Şâfiî, evlendirilmek istenen akıl sahibi ve bulûğa ermiş bakire kızlardan evlilik iznini almayı emreden “والبكرُ سُتْمَرٌ - Evlilik için bakire kıza danışılmalıdır”³⁰ hadisindeki iznin, nikâh akdi için vacib olmayıp gönül almaya yönelik olduğunu söylemekte ve Hz. Âişe validemizin küçük yaşta nikâh akdinin yapıldığını ifade eden hadisi buna delil göstermektedir.³¹ İmam Şâfiî’ye göre Hz. Âişe validemizin izninin geçerli olmadığı bir yaşta babası tarafından nikâh akdinin yapılması hem küçüklerin sadece babaları tarafından nikâh akdinin yapılabileceğine hem de bakire kızların babaları, baba yoksa dedeleri tarafından evlendirilirken onlardan izin almanın vacib olmadığına delâlet etmektedir. Zira bakire kızların evlilik izni vacib olsaydı, Hz. Âişe validemiz izninin geçerli olmadığı bir yaşta nikâh akdi yapılmazdı ve bulûğ çağına gelinceye dek beklenilmesi gerekirdi. Nitekim bulûğ çağına gelmeyen bir çocuğun babası öldürüldüğünde, kısas ve diyetten birine karar verilebilmesi için çocuğun izni gerekli olduğundan onun bulûğ çağına gelmesine dek beklenilmesi ve kâtilin o zamana kadar hapsedilmesi gerekmektedir.³² Çünkü kişi bâliğ olmadan kısas ve diyetle ilgili herhangi bir karar verme yetkisine sahip değildir. İmam Şâfiî, ayrıca küçüklerin babaları tarafından nikâh akdi yapıla geldiğini, bu konuda herhangi bir ihtilafın bulunmadığını; aksine

²⁶ İbnü’l-Hümâm, *Fethu’l-kadir*, 3, 275.

²⁷ İbn Battâl, Ebu’l-Hasen Alî b. Halef, *Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*, thk. Ebû Temîm Yasir (Riyad: Mektebetu’r-Rüşd, 2003), 7, 172.

²⁸ Bk. İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9, 124.

²⁹ Bk. Müslim, “Nikâh”, 10; İbn Mâce, “Nikâh”, 13.

³⁰ Müslim, “Nikâh”, 9.

³¹ Bk. Şâfiî, *İhtilâfu’l-hadis*, thk. Muhammed Ahmed Abdülazîz (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2008), 112.

³² Şâfiî, *İhtilâfu’l-hadis*, 112.

kadim bir ittifakın söz konusu olduğunu söylemektedir.³³ Burada yer verilmeyen diğer fıkıh mezhepleri de küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğu görüşünü benimsemektedir.³⁴

3. Eser Türü Rivayetler

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenlerin yer verdikleri diğer bir delil, sahâbe uygulamasını ifade eden ve âsâr/eser kavramıyla dile getirilen bazı rivayetlerdir.³⁵ Nitekim Hz. Peygamber amcası Hamza'nın küçük kızını Ebû Seleme'nin oğluyla; Hz. Ali, kızı Ümmü Gülsüm'ü küçükken Hz. Ömer'le; Kudâme b. Maz'un yeğenini Abdullah b. Ömer'le nikâhladığı; Abdullah b. Ömer'in küçük oğlunun nikâh akdini ve diğer bazı sahâbilerin bulûğ çağına gelmeyen kızlarının nikâh akdini yaptıkları bu tür rivayetlerde yer almaktadır.³⁶ İmam Şâfiî bunu: "*Birçok sahâbî, küçük kızının nikâh akdini yapmıştır*"³⁷ şeklindeki ifadesiyle dile getirmektedir.³⁸ Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler, sahâbe neslinin ihtilafına konu olduğu bilinmeyen bu uygulamaların, babanın/velinin küçüklerin nikâh akdini yapma velâyetinin bulunduğu ve bunun caiz olduğuna delâlet ettiğini söylemektedirler.

4. Sahâbe İcmâ

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna dair yer verilen diğer bir delil, sahâbenin konuyla ilgili icmâdır. Başta İmam Muhammed ve İmam Şâfiî olmak üzere birçok fakih, sahâbe neslinin küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğu konusunda icmâ ettiğini söylemektedir. Konu hakkındaki sahâbe icmâmı gösteren bazı ifadelere yer vermek gerekirse mezkûr iki imamın yukarıda yer verilen ifadelerinin yanı sıra İbn Abdilber'in (ö. 463/1071): "*Âlimler babanın küçük kızının nikâh akdini yapabileceği hususunda icmâ etmişlerdir*"³⁹ şeklindeki ifadesini zikretmek yeterli olacaktır. İbn Abdilber'in bu ifadesi sahâbenin küçüklerin nikâh akdi konusunda icmâ ettikleri anlamına gelmektedir. Zira sahâbenin ihtilaf ettiği bir konuda âlimlerin icmâ etmeleri söz konusu değildir.

5. Maslahat

Küçüklerin nikâh akdini meşru görenlerin başvurdukları delillerden biri de maslahattır. Şöyle ki: Kişinin denk biriyle evlenmesi/evlendirilmesi inkâr edilemeyen fitrî bir ihtiyaçtır. Fakihlerin evlilikte denkliği şart koşmaları bunu ifade etmektedir. Çünkü nikâhla hedeflenen maksadlar ancak denk biriyle yapılan nikâhlarda tahakkuk edebilmektedir. Ancak nikâhta denk birinin bulunması her zaman mümkün olmamaktadır. Küçüklerle ilgili velâyet hükmünün sabit olmasının temel gerekçesi onların ihtiyaçlarını temin etmek olduğuna göre küçüklerin özellikle kızların uygun görülen denk kişilerle nikâh akdinin yapıp maslahatlarının

³³ Şâfiî, *İhtilâfu'l-hadis*, 112.

³⁴ Küçüklerin nikâh akdi konusunda ittifak eden mezhepler bu akdi yapma yetkisinin kime ait olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Nitekim Şâfiî mezhebi küçük kızları sadece babaları, baba yoksa dedeleri evlendirebileceğini söylerken Hanefî mezhebi, tüm velilerin/asabenin küçük kızları evlendirme yetkisine sahip olduğunu söylemektedir. Mâlikî mezhebi küçük kızları sadece babaları veya babanın tayin ettiği kişiler tarafından evlendirilebileceği görüşündedir. Hanbelî mezhebi ise küçük kızların sadece babaları tarafından evlendirilebileceğini söylemektedir. Bk. İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed, *el-Muğnî*, (Kahire: Mektebetu'l-Kahire, 1968), 7, 41-42; İbn Rüşd el-Hafîd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed, *Bidâyetü'l-müctehid* (Kahire: Dâru'l-hadis, 2004), 3, 34-35.

³⁵ Bk. *el-Hücce alâ Ehli'l-Medîne*, 3, 144.

³⁶ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, thk. Kemal Yusuf el-Hût (Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 1409), 4, 17.

³⁷ Şâfiî, *İhtilâfu'l-hadis*, 112; Şeybânî, *el-Hücce*, 3, 144.

³⁸ Bu rivayetlerle ilgili bk. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 4, 17.

³⁹ İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-ma'ânî ve'l-esânîd*, thk. Mustafa el-Alevî-Muhammed el-Bekrî (Mağrib: Vezâretu Umumi'l-Evkâf, 1387), 19, 98.

zayi edilmemesi gerekmektedir.⁴⁰ Bu da küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet etmektedir.

6. Nikâhta Aslolanın Mubah Olması Kuralı

Küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğunu gösteren diğer bir delil ise “nikâh akdinde aslolanın helal olması” kuralıdır.⁴¹ Fikhî bir kural olan bu delil, kişiye haram olan kadınların dışındaki tüm kadınlarla evlenmenin caiz olduğunu göstermektedir. Nitekim kişiye evlenilmesi haram olan kadınları zikreden Nisâ-24.ayetin sonunda yer alan “وَأحل لكم ما وراء ذلكم” *bu onların dışındakiler size helal kıldır*” ifadesi, nikâh akdinde aslolanın helallik olduğuna ve haramlığın ancak bir delille sabit olabileceğine delâlet etmektedir. İbnu'l-Hümâm bu delili şöyle izah etmektedir: “Nisa-3.ayetin yetim kızlarla evlenmeyi/onları evlendirmeyi adil davranmama korkusu durumunda haram kıldığına; bu korkunun olmadığı durumda ise bunun caiz olduğuna delâlet etmektedir. Ancak bu delâlet, ilgili ayette geçen “وَإِنْ حَقَّتْ أَلَا تُقْسِطُوا) mefhumu muhalifinden” değil, nikâh akdinde aslolanın helal olması kuralından anlaşılmaktadır.”⁴²

C. Delil ve İstidlâllerin Fıkıh Usûlü Açısından Tahlili

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından yer verilen ve yukarıda beyan edilen delil ve istidlâleri, fıkıh usûlü açısından tahlil etmek gerekirse yukarıdaki sıralamaya da riayet ederek şunları söylemek mümkündür.

1. Kur'ân'la Yapılan İstidlâller

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru Talak-4. ayetle yapılan istidlâlin zannî olup tartışmaya açık olduğu söylenebilir. Şöyle ki: Bu ayet, yukarıda yer verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere küçüklük nedeniyle âdet görmeyenlere hâss bir hükmü ifade etmemektedir. Zira bulûğ çağına gelip hastalık nedeniyle âdet görmeyenler, herhangi bir hastalık olmaksızın âdet görmeyenler ve âdeti gecikenler de âdet görmeyenler kapsamında yer almaktadır.⁴³ Dolayısıyla ilgili ayette yer alan “واللاني لم يجضن” ifadesinin doğrudan küçük kızları ifade ettiğini söylemek mümkün gözükmemektedir.

“Ayette geçen “واللاني لم يجضن” ifadesi âmm olduğundan küçüklük nedeniyle âdet görmeyenleri de kapsamaktadır. Dolayısıyla bu ifadeyi içeren ayet, küçük kızlarla yapılan nikâh akdinin caiz olduğunu göstermektedir” şeklindeki bir itiraz ileri sürülebilir. Ancak bu itiraza şöyle cevap vermek mümkündür: Ayetin masadâkına/kapsamına dâhil olan kadınlar, zevce/evli olma vasfıyla mukayyedir.⁴⁴ Çünkü bu ayet yer aldığı bağlamdan da anlaşılacağı üzere “âdet görmeyen boşanmış kadınların iddet süresinden” bahsetmektedir. Dolayısıyla bu ayet, “boşanmış eşlerinizden âdet görmeyenlerin iddet süresi üç aydır” anlamına gelmektedir ki bunun sadece eş/evli olup âdet görmeyen kadınları ilgilendirdiği açıktır. Nitekim “boşanmış eşlerinizden âdet görmeyenlerin iddet süresi üç aydır” ifadesinden “âdet görmeyen her kadının eş olması/evlenmesi caizdir” anlamı/hükmü çıkmamaktadır. Bunu benzer ifadelerde de görmek mümkündür. Sözelimi, “Kureyş kabilesine mensup olan tüm uzun boylular değerlidir”

⁴⁰ Bk. İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, 3, 276.

⁴¹ Bk. İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, 3, 276.

⁴² İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, 3, 275.

⁴³ Bk. Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhîr*, 10, 200; Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî*, 24, 114.

⁴⁴ Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî*, 24, 114.

ifadesinden “uzun boylu olan her insan Kureyş kabilesine mensuptur” anlamı çıkmamaktadır.⁴⁵ Zira mantık ve usûl ilimlerinde beyan edildiği gibi âmm kavramlar, hâss kavramlara delâlet etmemektedir. Konumuz özelinde bu hususu şöyle ifade etmek mümkündür. “Eşlerinizden âdet görmeyenlerin iddet süresi üç aydır” ifadesi, “âdet görmeyen her kadının eş olması/evlenmesi caizdir” hükmüne delâlet etmemektedir. Bu, “her insan canlıdır” örneğinde olduğu gibi yüklemi konusundan daha genel olan tüm önermeler için de geçerlidir. Bulûğ çağına gelip evlendiği halde âdet görmeyen kadınların da söz konusu olduğunu düşündüğümüzde “âdet görmeyenler” ifadesinin küçük kızları kapsadığını söylemenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

“Âdet görmeyenler” ifadesinin sadece âdet görebilecek durumda olanlar için geçerli olduğunu ve bulûğ çağına geldiği halde âdet görmeyen kadınları ifade ettiğini söylemek de mümkündür. Usûlcüler bu tür ifadeleri “hâss anlamın irade edildiği âmm ifadeler”⁴⁶ kavramıyla ifade etmekte ve buna dair naslardan birçok örnek vermektedirler. Namaz, oruç ve takvâ ile ilgili âmm naslar bu örneklerin başında gelmektedir. Nitekim çocuk, deli ve akıldan yoksun olanların bu nasların kapsamına dahil olmadıkları bilinmektedir.⁴⁷ “Hâss anlamın irade edildiği âmm ifadeler” irade edilen hâss kısma/miktara mantûk yoluyla delâlet ederken irade edilmeyen kısma ise bu yolla delâlet etmemektedir. Bu tür ifadelerin iki temel belirtisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Biri söz konusu ifadelerin akıl yoluyla tahsis edilmesinin mümkün/caiz olmasıdır. Diğeri de tahsis edici aklın sarîh mantukla çelişmemesidir. Zira deliller arasında gerçek anlamda herhangi bir çelişki bulunmamaktadır.⁴⁸ Mantıkçılar söz konusu ifade türlerini “عدم الملكة-yetin bulunmaması” kavramıyla dile getirmekte ve buna dair bazı örnekler vermektedirler. Bunların başında cansız bir nesne olan duvar için “bu duvar görmüyor”⁴⁹ ifadesi gelmektedir. Nitekim cansız nesnelere, görme yetisine sahip olmadığından onlar için görme kavramı olumlu veya olumsuz anlamda kullanılmamaktadır. Usûl ve mantık ilimlerinde beyan edilen bu hususları dikkate aldığımızda âdet görme çağına olmayan küçük kızlar için “âdet görmeyenler” ifadesinin kullanılmasının doğru olmadığı görülür. Bu da Talak-4. ayetin, bulûğ çağına gelmeyen küçük kızları kapsamadığını ve küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna dair bu ayetle yapılan istidlâlin isabetli olmadığını göstermektedir.⁵⁰

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından dile getirilen ve yukarıda zikredilen: “Talak-4. ayette bulûğ çağına gelsin veya gelmesin âdet görmeyen kadınların üç ay iddet beklemelerine hükmedilmektedir. Bu hüküm, vuku bulan talakın sıhhatine delâlet ederken talakın sıhhati, öncesinde yapılan nikâhın sıhhatine delâlet etmektedir. Nikâhın sıhhati ise bu kapsamda yer alan küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğunu göstermektedir” şeklindeki argümana şöyle cevap verilebilir: Kur’ân’da küçük kızların talakı hakkında açık bir hüküm

⁴⁵ Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî'*, 24, 114.

⁴⁶ Şâfiî, *er-Risâle*, thk. Ahmed Şâkir (Mısır: Mektebetu'l-Halebî, 1940), 56; Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ*, thk. Muhammed Abdüsselam Abdüşşâfi (Beyrut: Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye, 1993), 250.

⁴⁷ Bk. Şâfiî, *er-Risâle*, 56.

⁴⁸ Bk. Gazzâlî, *el-Mustasfâ*, 250.

⁴⁹ Bk. Şinkîti, Muhammed el-Emîn b. Muhammed el-Muhtâr, *Âdâbu'l-bahs ve'l-münazara*, thk. Suûd b. Abdilazîz Arîfi (Mekke: Dâru Âlemi'l-Fevâid, ts.), 46,

⁵⁰ İstidlâlin yeterli/tam olmaması, *Adâbu'l-bahs ve'l-münazara* ilminde “التقريب غير تام”-sevki edilen delil, iddia edilen hükümü netice verecek şekilde sunulmamıştır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu da delil ile medlul/iddia arasında örtüşmenin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle delilin muddeadan daha genel olmasından ileri gelmektedir. Bk. Gelenbevî, İsmail Efendi, *Adâbu'l-bahs* (Mecmûa içinde) (Mısır: Matbaatu's-Sa'âde, 1353), 50, 51.

veya delâlet bulunmamaktadır. Boşanmış eşlerden âdet görmeyenlerle (واللاني لم يحضن) ilgili Kur'ân'da yer alan iddet bekleme hükmü ise talaka hâss bir hüküm değildir. Zira talak, iddet beklemenin yegâne sebebi olmadığı gibi temel sebebi de değildir. İddet beklemenin temel sebebi cinsel ilişkidir (وطء). Nitekim "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ" "يا أيها الذين آمنوا إذا نكحتم المؤمنات ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم" -Ey iman edenler! Mümin kadınlarla evlenme akdi yapıp da sonra, birleşmeden onları boşadığınızda onlar üzerinde, hesaplayıp bekleteceğiniz bir iddet hakkınız yoktur" (Ahzâb33 /49) ayeti, cinsel ilişki söz konusu olmadan boşanan kadınların her herhangi bir iddet beklemelerinin gerekmediğini açıkça beyan etmektedir. İddet ise sahîh nikâhta söz konusu olabileceği fasid nikâhta da söz konusu olabilmektedir.⁵¹ Dolayısıyla iddet bekleme hükmü ile talak arasında telâzüm ilişkisi bulunmadığı gibi sahîh nikâh ile iddet bekleme arasında da bu ilişki türü bulunmamaktadır. Bu da Talak-4. ayetin küçük kızların bu kapsama dâhil olduklarına delâletinin açık olmadığı sonucunu beraberinde getirmektedir.

Talak-4. ayetin umum ifade etmesinden hareketle âdet görmeyen küçük kızları da kapsadığına ve bunların da nikâh akdinin caiz olduğuna delâleti kabul edilse bile, bu ayetin, " لا تستأذن" "تتكح البكر حتى تستأذن"⁵² sahîh hadisiyle tahsis edildiğini söylemek mümkündür. Çünkü bu hadis, bilfiil izin verme yetkisi olmayan küçük kızların söz konusu ayetin kapsamına dâhil olmadıklarına delâlet etmektedir.⁵³ Daha açık bir ifadeyle mezkûr hadis, âmm olduğundan kapsamında yer alan küçük kızların nikâh akdinin caiz olmadığını göstermektedir. Zira küçük kızlar, bulûğ çağına gelmeden evlilik iznini verme yetkisine sahip değildirlir.

Başta İmam Şâfiî olmak üzere birçok fakih, küçük kızların bilfiil izin verme yetkisine sahip olmadıklarını gerekçe göstererek onları, bakire kızlardan izin almayı emreden bu hadisin kapsamı/hükmü dışında tutmaktadır.⁵⁴ Ancak bunun tartışmaya açık bir görüş olduğunu söylemek mümkündür. Zira küçük bakire kızlar bulûğ çağına gelip izin verme imkânına sahip olduklarından söz konusu hadisin kapsamına dâhil olmaktadırlar. Küçük kızların küçüklük halinde izin verme yetkilerinin bulunmaması ise onları bu genel kapsamın dışında tutmak için yeterli bir neden teşkil etmez.⁵⁵ Nitekim hadiste yer alan ve âmm olan "البكر" kavramı hem dilde hem fıkhîta küçük kızları ifade etmek için de kullanılmaktadır.⁵⁶ Dolayısıyla izin verme yetkisine sahip olacakları bulûğ çağına gelmeden küçük kızların nikâh akdini yapmak bu hadise göre caiz değildir.⁵⁷ Küçük kızların bu durumunu babası öldürülen çocuğun durumuna benzetmek mümkündür. Nitekim yukarıda belirtildiği gibi babası öldürülen küçük bir çocuğun kısas ve diyetten birine karar verebilmesi için izni gerekli olduğundan bulûğ çağına gelmesine dek beklenilmesi ve kâtilin de o zamana kadar hapiste tutulması gerekmektedir. Bu hükmün küçük kızlar için de geçerli olduğu söylenebilir. Bütün bunları dikkate aldığımızda küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğunu ispatlama bağlamında başvurulana Talak-4. ayetin bu hükme

⁵¹ Bk. Kiyâ el-Herrâsî, Ebu'l-Hasen Şemsülsîlâm İmâdüddîn Alî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, thk. Musa Muhammed-İzzet b. Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1405), 2, 315.

⁵² Buhârî, "Hiyel", 10.

⁵³ Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî'*, 24, 114.

⁵⁴ Bk. Şâfiî, *İhtilâfu'l-hadis*, 112.

⁵⁵ Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî'*, 24, 114.

⁵⁶ Bk. Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref, *Minhacu'r-tâlibîn*, thk. Fadî Mağribî (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle Nâşirûn, 2021), 486-487.

⁵⁷ Bunu caiz görenlerin temel delili ise küçük kızların "البكر" kavramına dâhil olmadıkları değil, hadiste zikredilen izin almanın vacib olmadığıdır. Bk. Şâfiî, *İhtilâfu'l-hadis*, 112. Ancak bunun da zannî olup tartışmaya açık olduğu bilinen bir husustur. Nitekim fakihlerin çoğunluğu hadiste geçen izin alma emrinin vücub ifade ettiği görüşündedir. Bk. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3, 33.

delâletinin açık olmadığı ortaya çıkmaktadır. Mezkûr ayetle yapılan istidlâlin zannî olup tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da müctehid imamların konu bağlamında bu ayete yer vermemiş olmalarıdır.⁵⁸ Oysa müctehidler/fakihler fikhî hükümlerin delillerini beyan ederken sünnetten/hadislerden önce ayetlere yer vermektedirler.

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru Nisâ-127. ayetle yapılan istidlâl bir önceki ayette olduğu gibi usûlî bakımdan tartışmaya açıktır. Zira bu ayetle yapılan istidlâlin temel iddiası, burada geçen “yetim kadınlar” kavramının bulûğ çağına gelmeyen küçük kızları ifade ettiği ve dolayısıyla bu kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet ettiğiidir. Ancak bu ayetin belirtilen hükme delâletinin açık olmadığını söylemek mümkündür. Şöyle ki: Ayette geçen “yetim kadınlar” kavramının küçük kızları ifade etmek için kullanıldığı kabul edilse bile bu, ayetin küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet ettiği anlamına gelmemektedir. Çünkü ayetin farklı şekillerde yorumlanması mümkündür. Nitekim tabîin nesli arasında yer alan ve müfessirlerin başında gelen Saîd b. Cübeyr (ö.94/713), Dahhâk (ö.105/723) ve Rebî (ö. 65/685?) söz konusu ayeti: “*Yetimlerin hakları konusunda adil davranmamaktan korktuğunuz gibi evlendiğiniz kadınların hakları konusunda da adil davranmamaktan korkun*” şeklinde yorumlarken Mücahid (ö.103/721) onu: “*Yetim malını yemekten kaçındığınız gibi zinadan da kaçınım ve hoşunuza giden kadınlarla evlenin*” şeklinde yorumlamaktadır.⁵⁹ Bazı âlimler ayette geçen “يَتَامَى” kavramının küçük kızlar için kullanılmadığını söylemekte ve bunu şöyle ifade etmektedir: “الرجل” ismi küçük erkekler için kullanılmadığı gibi النساء , المرأة isimleri de küçük kızlar için kullanılmamaktadır.”⁶⁰ “Yetim” isminin fıkhîta küçükleri ifade etmek için vaz’edilmesi, bu ismin mezkûr ayette küçük kızlar için kullanıldığı anlamına gelmemektedir. Zira herhangi bir kelimenin bir anlam için vaz’edilmesi onun bu anlamda kullanıldığını göstermek için yeterli gelmez. Vaz’ın yanı sıra bu kelimenin vaz’edildiği manada kullanıldığını engelleyen herhangi bir karinenin de bulunmaması gerekir. Mezkûr ayete bakıldığında ise burada geçen “yetim” isminin vaz’edildiği manada kullanıldığını engelleyen bir karinenin var olduğu görülür. O da ayette geçen النساء “kadınlar” ismidir. Çünkü bu isim biraz önce belirtildiği gibi küçük kızlar için kullanılmamaktadır.⁶¹ Bu ismin Bakara-49. ayette geçen “وَيَسْتَخِينُونَ نِسَاءَكُمْ” ifadesinde küçük kızlar için de kullanılsa da bu kullanımın diğer kullanıma nispetle daha az olduğu bilinen bir husustur.⁶² Dolayısıyla النساء ismini karine kabul ederek tevile açık olan يتامى ismini mecaza hamletmek daha isabetli gözükmemektedir. Nitekim bazı müfessirler, يتامى kelimesini mecaza hamledip ilgili ayette, “yetim kelimesinin geçmişteki bir vasfı gösterdiğini” ifade eden bir mecaz türünün (باعتبار ما كان) yer aldığını söylemektedir.⁶³ Ayetteki يتامى kelimesinden küçük kızlar kastedilmiş olsa bile bu, ayetin küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet ettiği anlamına gelmemektedir. Çünkü mezkûr ayeti: “*Yetim kızlarla küçüklük halinde değil, evlenme çağına geldikleri zaman evlenin*” şeklinde yorumlamak mümkündür. Nitekim Beydâvî (ö. 685/1286) ayeti bu şekilde yorumlamakta ve bunu şöyle temellendirmektedir: “*Mezkûr ayet, yetim ve küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delâlet etmez. Zira küçük kızlarla evlenmeyi*

⁵⁸ Bu ayetle istidlâl edenlerin başında İmam Buhârî gelmektedir. Fakihler ise geç dönemlerde bu ayetle istidlâl etmişlerdir. Bk. Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, 4, 293; Serahsî, *el-Mebsût*, 4, 212.

⁵⁹ Bk. Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 2, 312.

⁶⁰ Bk. Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 2, 313.

⁶¹ Bk. Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 2, 313.

⁶² Bk. Şinkîfî, Muhammed el-Emin b. Muhammed el-Muhtâr, *Edvâu'l-beyan fi tefsiri'l-Kur'ân'i bi'l-Kur'ân* (Beirut: Dâru'l-Fikir, 1995), 1, 222.

⁶³ Bk. Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 2, 313.

arzulamak, küçüklük halinde onlarla evlilik akdini yapmayı gerektirmez.”⁶⁴ Nitekim evlilik çağına/yaşına dikkat çeken “وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ” ayeti de bu anlamı teyid etmektedir. Usûlcüler tarafından dile getirilen: “Kur’ân’ın bütün ayetleri tek bir kelime hükmündedir”⁶⁵ cümlesi, Kur’ân ayetleri arasındaki bütünlük ilişkisini ve bunun itibara alınması gerektiğini ifade ederken tefsirciler tarafından dile getirilen: “Kur’ân’ın ayetleri birbirini tefsir etmektedir”⁶⁶ cümlesi de Kur’ân ayetlerinin birbirini açıkladığını açıkça ifade etmektedir. Nisâ-127. ayetin küçük kızların nikâh akdiyle ilgili inşâî/normatif bir hükmü ifade etmekten ziyade, Cahiliye dönemindeki evlilik durumunu tasvir ettiğini söylemek de mümkündür.⁶⁷ Bütün bunların yanı sıra “yetim” ismi bazı hadislerde bulûğ çağına gelen kızları ifade etmek için de kullanılmaktadır. Nitekim birçok sünen sahibi tarafından rivayet edilen “تستأمر اليتيمة في نفسها فإن تستأمر اليتيمة في نفسها فإن سكتت فهو إنها وإن أبت فلا جواز عليها Bakire kızları evlendirmek istediğinizde onlardan evlilik onayı talep ediniz. Sükût ederlerse bu onların onay verdikleri anlamına gelir. İzin vermezlerse onları zorla evlendirmeyin”⁶⁸ şeklindeki hadis bu kullanımın bir örneğini oluşturmaktadır.⁶⁹ Zira bu hadiste zikredilen ve izin talep etme/danışma anlamını ifade eden “تستأمر” kelimesi, burada zikredilen اليتيمة isminin, bulûğ çağına gelen kız anlamında kullanıldığına yönelik bir karine teşkil etmektedir.

Yukarıda yer verilen hususları dikkate aldığımızda Nisâ-127. ayetin farklı manalara geldiği ve dolayısıyla küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâletinin açık olmadığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim Kiyâ el-Herrâsî (ö. 504/1110): “Ayette geçen النساء يتامى ifadesinden küçük kızların değil, bulûğ çağına gelen kızların (البالغة) kastedildiği sabit olduğu ve Kur’ân’da küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna dair bir delâlet bulunmadığı için İbn Şübrüme, küçük kızların nikâh akdinin caiz olmadığını söylemektedir”⁷⁰ şeklinde kesinlik içeren ifadeler kullanabilmektedir. Kaldı ki mezkûr ayetin yetim/küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delâleti kesin olsaydı İmam Malik (ö. 179/795) ve İmam Şâfiî başta olmak üzere fakihlerin çoğunluğu, yetim kızların bulûğ çağına gelmeden nikâh akdinin caiz olmadığını benimseyip savunmazlardı.⁷¹

2. Sünnetle Yapılan İstidlâller

Hz. Âişe validemizin bulûğ çağına gelmeden nikâh akdinin yapıldığını ifade eden ve küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delil gösterilen mevkuf hadisle yapılan istidlâl, zannî olup tartışmaya açıktır. Zira bu hadisin küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâleti, bu hadisten sonra varid olan ve umum ifade eden sahih bir hadisle teâruz etmektedir. Şöyle ki: Hz. Âişe validemizin küçükken nikâh akdinin yapıldığını ifade eden hadis, “لا تنكح البكر حتى تستأذن” hadisinden önce varid olup ondan önceki bir durumu ifade etmektedir. İbn Hacer el-Askalânî, her iki hadisin birbiriyle teâruz ettiği şekilde anlaşılmasının ilk akla gelen güçlü bir ihtimal olduğunu zira Hz. Âişe validemizin nikâh akdi hâdisesinin hicretten önce Mekke’de vuku

⁶⁴ Beydâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer, *Envâru’l-tenzîl*, thk. Muhammed Abdurrahman el-Mer’âşlî (Beyrut: Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsî’l-Arabî, 1418), 2, 100.

⁶⁵ Şirâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî, *el-Luma’ fi usûli’l-fıkıh* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2003), 44.

⁶⁶ İbn Kesir, Ebu’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-azîm*, thk. Muhammed Hüseyin (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1419), 5, 415.

⁶⁷ Bk. Hafâcî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed, *Hâşiyetu’ş-Şihâb alâ Tefsiri’l-Beydâvî* (Beyrut: Dâru Sadır, ts.), 3, 183.

⁶⁸ Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 24.

⁶⁹ Bk. İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 3, 35.

⁷⁰ Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu’l-Kur’ân*, 2, 314.

⁷¹ Bk. İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 3, 35.

bulduğunu söylemektedir.⁷² Bu da bakire kızlardan izin almayı emreden “لا تتكح البكر حتى تستأذن” hadisinin Hz. Âişe validemizin nikâh akdini konu edinen hadisten anlaşılan hükmü neshettiği anlamına gelmektedir. Hz. Âişe validemizin küçükken nikâh akdinin yapıldığını gösteren hadisin hükmünün neshedilmesi, yapılan nikâh akdine herhangi bir hâlel getirmemektedir. Zira nesih mahiyeti/tanımı gereği geçmişte vuku bulan fiil ve hükümleri değil, gelecekte meydana gelen fiil ve hükümleri ilgilendirmektedir.

Yukarıda zikredilen: “Küçük kızların bulûğ çağına gelmeden izin verme yetkileri bulunmamaktadır” şeklindeki argüman ise küçük kızları, “لا تتكح البكر حتى تستأذن” hadisinin kapsamı/hükmü dışında tutmak için yeterli değildir.⁷³ Çünkü küçük kızlar bilfiil nikâh akdi iznini verme yetkisine sahip olmasalar da bulûğ çağına gelip bu izni verme yetkisine sahiptirler. Dolayısıyla küçük kızları bu hadisin kapsamına dâhil edip aynı hükme tabi tutmak daha isabetlidir. Hadiste yer alan “البكر” kavramının âmm olması, bu hükmü teyid ettiği gibi Buhârî tarafından konulan “بَابُ لَا يُنْكَحُ الْأَبُ وَغَيْرُهُ الْبِكْرَ وَالنَّيْبَ إِلَّا بِرِضَاهَا” bab başlığı da bunu teyid etmektedir. Zira bu başlık İbn Hacer el-Askalânî’nin de belirttiği gibi ⁷⁴ büyük olsun küçük olsun bakire veya dul olsun nikâh akdi yapılmak istenen kadınların rızasının şart olduğunu beyan etmek için konulmuştur. Mezkûr bab başlığı altında zikredilen “لَا تُنْكَحُ الْأَيْمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ” *Dul kadın emri olmadan evlendirilmez ve bakire kızlar izin vermeden evlendirilmez* şeklindeki hadisin umumu/zahiri de belirtilen hükmü göstermektedir. Nitekim küçük kızlar için dul (النَّيْب) vasfı kullanıldığı gibi bakire (البكر) vasfı da kullanılmaktadır.⁷⁵ Küçük kızları, bu hadisin kapsamı dışında tutmayı gerektiren açık bir nass veya sağlam bir delil de bulunmamaktadır. Aksine büyük sorumluluklar gerektiren ve naslarda sağlam teminat (Nisâ 4/21) olarak nitelendirilen nikâhın bir akit olması ve akitlerde rıza prensibinin esas olması (Nisâ 4/29), küçük kızların bu hadisin kapsamına dâhil edilmesi gerektiğine delâlet etmektedir. Naslarda küçüklere ait malların bulûğdan sonra kendilerine teslim edilmesinin emredilmesi, Hz. Peygamber’in evlenmeye güç yetiren gençleri evlenmeye teşvik etmesi, küçüklere sorumluluğun kaldırılması gibi hususlar da küçük kızların mezkûr hadisin kapsamına dâhil edilmeleri gerektiğine delâlet etmektedir.

Hz. Âişe validemizin nikâh akdini konu edinen hadisin başka açılardan da metin tenkidine açık olduğu söylenebilir. Şöyle ki: Hz. Âişe validemizin nikâh akdini konu edinen hadisi şerh eden bazı âlimler, hadiste yer alan iki hususun metnin sıhhatine hâlel getirdiğini söylemektedir. Bunlardan biri hadiste geçen dostluğun (الصلة) evlilik olayının gerçekleştiği Mekke’de değil, Medine’de söz konusu olduğudur. Diğer de Hz. Peygamber’in bizzat kendisinin Âişe validemizi babasından istediğini (الخطبة) ifade eden bu rivayetin, bunun Havle bint Hakîm yoluyla yapıldığını gösteren rivayetle çeliştiğidir.⁷⁶ İbn Hacer el-Askalânî, bahsedilen bu iki hususu hadisin sıhhatine hâlel getirmeyecek şekilde yorumlayıp uzlaştırma yolunu tercih etse de bu, hadisin metin açısından tenkide açık olmadığını göstermez. Nitekim

⁷² Bk. İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9, 124.

⁷³ Bk. Muallimî, *Fevâidü’l-mecâmî’*, 24, 114.

⁷⁴ Bk. İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9, 192.

⁷⁵ Bk. Nevevî, *Minhacü’t-tâlibîn*, 486-487.

⁷⁶ Bk. İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9, 124.

Molla Gürânî (ö. 893/1488) bu hadiste zikredilen nikah akdi hâdisesinin şer'î bir hüküm içermediğini söylemektedir.⁷⁷

3. Eser Türü Rivayetlerle Yapılan İstidlâller

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delil gösterilen ve sahâbe uygulamalarını ifade eden eser türü rivayetlerle yapılan istidlâllerin zannî olup tartışmaya açık olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu rivayetler yakından incelendiğinde onların kendinde delil olmadıkları bir tarafa, sened ve/veya metin açısından da tenkide tabi tutuldukları görülür. Nitekim hadis kaynakları, yukarıda zikredilen rivayetler arasında geçen ve Hz. Peygamber'in Hamza'nın kızını küçükken Ebû Seleme'nin oğluyla nikâh akdini yaptığını gösteren rivayetin isnad açısından zayıf olduğunu söylemektedir.⁷⁸ İbn Hacer el-Askalânî, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü küçükken Hz. Ömer'le nikâhlandığını ifade eden rivayetin munkatı' olduğunu belirtmektedir.⁷⁹ Kudâme b. Maz'ûn'un küçük yeğenini Abdullah b. Ömer'le nikâhlandığını söyleyen rivayetin sıhhatiyle ilgili tartışmalar kaynaklarda yer almaktadır. Kaldı ki neseb kaydının sistemli olarak tutulmadığı bir dönemde nikâhlanan kişilerin nikâh esnasındaki yaşlarının kesin olarak bilinmesi mümkün gözükmemektedir. Bunu dikkate aldığımızda yukarıda yer verilen: “Birçok sahâbî, küçük kızının nikâh akdini yapmıştır”, “küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğunu gösteren birçok eser türü rivayet bulunmaktadır” şeklindeki ifadelerin de tartışmaya açık olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun Hz. Âişe validemizin nikâh akdinin yapıldığı esnadaki yaşını belirleyen mevkuף hadis için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Mezkûr rivayetlerin ve ifadelerin tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da evlilik çağına dikkat çeken “وَإِنْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ” (Nisâ 4/6) ayetinin Kur'ân'da yer almasıdır. Nitekim Kur'an'ı anlama ve hayata tatbik etme noktasında azami itina gösterdikleri tevâtür düzeyinde bilinen sahâbe neslinin bu ayetin muktezasına uygun düşmeyen söz konusu nikâh akdini çokça yapmaları zor gözükmemektedir. “Anılan rivayetlerde ve ifadelerde bahsedilen evlilikten kasıt, cinsel ilişki değil, salt nikâh akdidir” şeklindeki bir itiraz ileri sürülebilir. Ancak bunun küçük kızların nikâh akdinin yaygın olarak yapılması için yeterli bir gerekçe teşkil etmediğini söylemek mümkündür. Anılan rivayetlerin ve ifadelerin tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da küçüklerin nikâh akdinin nikâhın asıl maksadlarına ve aile hayatını tesis etmenin temel esprisine uygun olmadığıdır.

4. Sahâbe İcmâ ile Yapılan İstidlâller

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna dair sıklıkla başvurulmuş Sahâbe icmâ ile yapılan istidlâl zannî olup tartışmaya açıktır. Şöyle ki: Küçüklerin nikâh akdi konusunda var olduğu iddia edilen icmâ, İmam Şâfiî tarafından “خبر العامة عن العامة”⁸⁰ ifadesiyle dile getirilen, nesilden nesile aktarılan gelen ve inkârı küfrü veya dalâleti gerektiren icmâ türü/tevatür değildir. Konu hakkında var olduğu iddia edilen icmâ, “zannî meselelerde müctehidlerin ittifağı sonucu gerçekleşen usûlî/teknik anlamdaki icmâ” şeklindedir. Ancak küçüklerin nikâh akdi konusunda bu tür bir icmân da gerçekleştiğini söylemek zordur. Zira bu meselede icmâ söz konusu olsaydı

⁷⁷ Bk. Molla Gürânî, Ahmed b. İsmail, *el-Kevseru'l-cârî ilâ riyâdi'l-Buhârî*, thk. Ahmed Azv İneyet, (Lübnan: Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2008), 8, 434. “هذه القضية ليس فيها حكم شرعي”

⁷⁸ Bk. Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn, *es-Sünenu'l-kübrâ*, thk. Muhammed Kadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 7, 196.

⁷⁹ İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-âliye*, thk. Sa'd b. Nasır eş-Şesrî (Suud: Dâru'l-Âsime, 1419), 16, 252.

⁸⁰ Şâfiî, *el-Ümm*, thk. Rif'at Fevzî (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1990), 7, 296.

tabiîn neslinden olan Irak fakihî ve Basra kadısı İbn Şübrüme, Basra fakihî Osman b. el-Bettî (ö.143/760) ve Mu'tezilî fakih Ebû Bekr el-Asem (ö. 279/892) gibi âlimler bu icmâa aykırı bir görüş ileri sürüp savunmazlardı. Diğer bir ifadeyle bu fakihlerin ihtilafı, konu hakkında sahâbe icmânının gerçekleşmediğini göstermektedir. Konu hakkında icmân varlığını iddia edenler tarafından dile getirilen: "Birçok sahâbî küçük kızının nikâh akdini yaptığı halde diğerleri buna karşı çıkmamıştır" şeklindeki argüman, icmân varlığını ispat etmek için kâfi gelmemektedir. Çünkü farklı düşünen sahâbîlerin küçük kızların nikâh akdine karşı çıkmamaları, meselenin zannî ve ihtilafa açık oluşuyla izah edilebilir. Nitekim zannî meselelerde inkâr caiz olmadığı gibi karşı tarafı ilzam etmek de caiz değildir. Dolayısıyla bu meselede muhalif sahâbîlerden söz edilmemesi, bütün sahâbîlerin aynı görüşü paylaştıkları anlamına gelmez. Bunun en büyük göstergesi, tabiîn nesli arasında yer alan bazı fakihlerin bu konuda muhalif bir görüşü benimsemiş olmalarıdır. Nitekim bu meselede sahâbe icmâi gerçekleşmiş olsaydı bunu en iyi bilenlerin başında tabiîn nesli gelirdi ve buna en çok onlar riayet ederlerdi. Bazı âlimlerin, İbn Şübrüme ve diğer bazı fakihler tarafından benimsenen muhalif görüşü şaz olmakla nitelendirmesi⁸¹ ise icmân varlığını ispatlamak için yeterli değildir. Zira şaz olup icmâ deliline hâlel getirmeyen görüşler, kesin delillere aykırı olan görüşlerdir. Oysa küçüklerin nikah akdinin caiz olduğuna referans gösterilen delillerin bu hükme delâleti kesin olmadığı gibi bu konuda iddia edilen icmân varlığı da kesin değildir. Dolayısıyla konuyla ilgili icmân varlığının kesinlik bilgisi, yokluğun kesin bilgisi değil, kesin bilginin yokluğudur.

Şu var ki küçüklerin nikâh akdinin cevazı meselesinde "muhalifi bilinmeyen görüş" anlamındaki bir icmâ türünden söz etmek mümkündür.⁸² Zira İbn Şübrüme ve yukarıda isimleri anılan diğer fakihlerin ileri sürdükleri muhalif görüşten önce, konuyla ilgili farklı bir görüşün dile getirildiği bilinmemektedir. Nitekim İmam Şâfiî ve İmam Ahmed (ö. 241/855), kesin olmayan icmâları/ittifakları muhalifi bilinmeyen görüşler olarak ifade etmektedirler.⁸³ Ancak her iki imamın konuyla ilgili ifade ve tutumlarından da anlaşılacağı gibi bu anlamdaki bir icmân/ittifakın "لا تتكح البكر حتى تستأذن" hadisine takdim edilmesi usûlî açıdan pek isabetli gözükmemektedir. Zira bu anlamdaki bir icmân/ittifak, sünnetin açık delâletini ortadan kaldıracak kadar güçlü değildir.⁸⁴

5. Maslahatla Yapılan İstidlâl

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delil gösterilen maslahatla yapılan istidlâl de tartışmaya açıktır. Bunun en büyük kanıtı da maslahatın kendi başına şer'î bir delil olmadığıdır. Nitekim küçüklerin nikâh akdi meselesinde maslahatı delil gösteren fakihler de maslahatı müstakil bir delil olarak değil, velinin maslahata uygun davranma zorunluluğu bağlamında ona yer vermektedirler. Konuyla ilgili diğer deliller de veli/velâyet bahsinde zikredilmektedir. Bu da bahsedilen nikâh akdiyle ilgili başvurulmuş bütün delillerin velâyet yetkisiyle ilişkili olduğunu gösterirken bu yetkiyi kullanmanın da maslahat şartına bağlı olduğunu göstermektedir.⁸⁵ Nitekim özelde babalar genelde ise diğer veliler velâyeti altında bulunan

⁸¹ Bk. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 9, 191.

⁸² Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî'*, 24, 116.

⁸³ Bk. Şâfiî, *el-Ümm*, 7, 278; İbn Dakîkil'id, Ebu'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî, *Şerhu'l-İlmâm bi ahâdisi'l-Ahkâm*, thk. Muhammed Halûf (Suriye: Dâru'n-Nevâdir, 2009), 1, 98.

⁸⁴ Bk. Muallimî, *Fevâidu'l-mecâmî'*, 24, 116.

⁸⁵ Velâyet yetkisi hakkında yirmiye yakın nass bulunmaktadır. Bunların başında "لا نكاح الا بولي وشاهدي عدل" *Nikâh akdi ancak veli ve iki adil şahitle gerçekleşir* hadisi gelmektedir.

küçüklerin ve kısıtlıların maslahatını gözetmekle yükümlüdürler. İmam Nevevî (ö. 676/1277) bunu: “ويتصرف الولي بالمصلحة-Çocuğun velisi, maslahata uygun tasarruflarda bulunmalıdır”⁸⁶ ifadesiyle dile getirmektedir. Binâenaleyh küçüklerin nikâh akdi meselesinde maslahatın müstakil bir delil olduğunu söylemek usûlî bakımdan isabetli değildir.⁸⁷ Nitekim bu mesele hakkında naslar-delâletleri zannî olsa da- söz konusu olduğundan ayrıca maslahatla istidlâl etmeye gerek de yoktur. Kaldı ki maslahat değişken ve sübjektif bir mahiyeti haiz olduğundan maslahat gerekçesiyle yapılan bir nikâh akdinin reelde maslahat olup olmadığı da bilinmemektedir. Zira veli tarafından maslahat olarak görülen bir nikâh akdi, küçükler için zararlı olabilmektedir. Nitekim büyük sorumluluklar gerektiren nikâh akdinin müstakbel ve sübjektif birtakım maslahatlara bina edilmesi maslahatın değişken yapısıyla uyuşmamaktadır. Bundan dolayı küçüklerin nikâh akdini caiz görenler bazı fakihler de: “Baba ve dedenin velisi buldukları küçük kızları bulûğ çağına gelip izin vermeden nikâh akdini yapmamaları daha uygundur”⁸⁸ görüşünü tercih etmektedirler. İmam Nevevî bu tercihi: “Ta ki kızın velisi onu, istemediği bir evlilik esaretine düşürmüş olmasın”⁸⁹ şeklinde temellendirmektedir. Bu temellendirme, küçük kızların nikâh akdinin onlar için esarete dönüşme ihtimali/riski taşıdığına dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle gelecekte maslahat olarak tasavvur edilen bir nikâh akdi, mefsedete dönüşme riskini bünyesinde taşımaktadır. “Kız ergenlik çağına geldikten sonra nikah akdi yapıldığında da aynı risk söz konusudur” şeklindeki bir itiraz ileri sürülebilir. Ancak “kızın bulûğ çağına gelip rızası alındıktan sonra nikah akdinin yapılması durumunda velinin sorumluluk payı azalmaktadır. Kaldı ki “kız ve velinin birlikte karar vereceği bir nikah akdi” ile “velinin tek başına karar verdiği ileriye dönük bir nikah akdinin” aynı risk ve sorumlulukları taşımadığı açıktır.

Maslahatla ilgili diğer önemli bir husus da onun şahıstan şahsa değiştiği gibi zamandan zamana da değişebilmesidir. Bir zaman maslahat olarak kabul edilen bir evlilik akdi diğer bir zaman zararlı olabilmektedir. Nitekim sayısız etken ve değişkenlerin hükümferma olduğu modern dünyada küçüklerin nikâh akdini maslahat olarak görmek, maslahatın mahiyetine uygun olmadığı gibi günümüz insanının içinde bulunduğu modern hayata ve kompleks bağlamlara da pek uygun düşmemektedir.

6. “Nikâhta Aslolanın Helal Olması” Kuralıyla İstidlâl

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından başvuru ve yukarıda zikredilen: “Nikâh akdinde aslolanın helal olmasıdır” şeklindeki fikhî kural ile yapılan istidlâlin de tartışmaya açık olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu kural, müstakil bir delil olma niteliğini taşımadığı gibi küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâleti de zannîdir. Bunu üç şekilde izah edebiliriz. Biri bu kuralın birçok fakih tarafından kabul edilmemesidir. Diğer bir ifadeyle birçok fakihın nikâh akdinde aslolanın haram olduğunu kabul etmesidir. Nitekim Hanefî usûlcü Abdülazîz el-Buhârî (ö.730/1330) söz konusu kuralın zıddı olan: “الأصل في النكاح الحظر وأبيح للضرورة”⁹⁰ -Nikâhta aslolan haramlıktır. Zaruret (neslin devamı) için helal kılınmıştır”⁹⁰

⁸⁶ Nevevî, *Minhacü't-tâlibîn*, 357.

⁸⁷ Maslahatta olduğu gibi velayet de kendi başına bir delil olmayıp naslara dayanmaktadır. Nitekim velayet yetkisinin kimde olduğu ve bu yetkinin ne tür tasarrufları kapsadığı veya kapsamadığı şer'î naslar tarafından beyan edilmektedir. Diğer bir anlatımla hem velayet yetkisi hem de bu yetkinin kullanım alanları ve sınırları naslar tarafından tayin edilmektedir.

⁸⁸ Nevevî, *el-Minhâc Şerhu Müslim b. el-Haccâc* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1392), 9, 206.

⁸⁹ Nevevî, *Şerhu Müslim*, 9, 206.

⁹⁰ Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfu'l-esrâr*, 1, 48.

şeklindeki kuralı benimsemektedir. Yukarıda zikredilen “لا تنكح البكر حتى تستأذن” hadisi nikâhta aslolanın haramlık olduğunu ifade eden bu kuralı teyid etmektedir. Zira bu hadis, nikâhın caiz olmasını, nikâhı kıyılmak istenen kızın/kadının izin vermesine/rıza göstermesine bağlamaktadır. Fakihler nikâhta aslolanın haramlık olduğu hususunu, “الأصل في الأْبْضَاعِ الحُرْمَةُ”-*Cinsellikte asıl haramlıktır*”⁹¹ şeklindeki diğer bir kuralla da ifade etmektedirler. “Nikâhta aslolanın helal olmasıdır” kuralını benimseyen İbnu’l-Hümâm da bu kurala yer verdiği eserinde, “الأصل في الأْبْضَاعِ الحُرْمَةُ” kuralına da yer verip onu hürriyet argümanı ile izah etmeye çalışmaktadır.⁹² İkincisi fikhî kuralların tek başına delil teşkil etmemesidir. Bunu, usûlcüler/fakihler tarafından zikredilen: “Küllî kurullarla doğrudan fetvâ vermek caiz değildir”⁹³ şeklindeki ifadede de anlamak mümkündür. Üçüncüsü de fikhî kuralların genelde birçok istisnasının bulunmasıdır. Teknik ifadeyle fikhî kuralların küllî olmayıp ekserî olmasıdır. Kuralların ekserî ve istisnaların söz konusu olması ise bahsedilen kuralların kapsam alanının net olmadığı anlamına gelmektedir. Nitekim nikâhla ilgili bahsedilen her iki kuralın da birçok istisnasının bulunduğu kaynaklarda yer almaktadır.⁹⁴ Bütün bunları dikkate aldığımızda “nikâhta aslolanın helal olması” kuralıyla yapılan istidlâlin usûlî açıdan tartışmaya açık olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Küçüklerin nikâh akdi meselesi, fakihler tarafından tartışılmış ve hakkında iki farklı görüş belirtilmiştir. Fakihler bu mesele bağlamında söz konusu edilen “nikâh”, “inkâh”, “zevâc” ve “tezvâc” kavramlarından “cinsel ilişki” değil, “akit” anlamının kastedildiği hususunda hemfikir oldukları gibi cinsel ilişki anlamındaki nikâhın ergenlik çağına gelmeyen kızlar için caiz olmadığı konusunda da hemfikirdirler.

Küçüklerin nikâh akdini caiz görmeyen fakihler, evlilik çağına vurgu yapan Nisâ-6. ayetin yanı sıra “Bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler” anlamındaki hadise ve bu akdin nikâhın temel maksadlarından yoksun olup küçüklerin aleyhine olduğunu ifade eden maslahat odaklı aklî delile dayanmaktadırlar. Mezkûr fakihler tarafından delil gösterilen mezkûr ayet ve hadisin küçüklerin nikâh akdinin caiz olmadığına delâletinin açık/zahir olduğu söylenebilir. Kur’ân’da küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğunu gösteren açık bir ayetin veya delâletin bulunmaması, naslarda küçüklere ait malların bulûğ çağından sonra kendilerine teslim edilmesinin emredilmesi, Hz. Peygamber’in evlenmeye güç yetiren gençleri evlenmeye teşvik etmesi, küçüklerden sorumluluğun kaldırıldığını beyan etmesi, nikâhın beraberinde büyük yükümlülükler getiren bir akit olması ve akitlerde rıza prensibinin esas olması gibi argümanlar da bu görüşü teyid etmektedir.

⁹¹ Suyûtî, Ebu’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *el-Eşbâh ve’n-nezâir* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1990), 61.

⁹² Bk. İbnu’l-Hümâm, *Fethu’l-kadir*, 8, 19. İbnu’l-Hümâm bu kuralın izahında şu bilgilere yer vermektedir: “Nikâhın asıl konusu (mahal) kadınlardır. Erkeklerde olduğu gibi kadınlar da hür olarak yaratılmışlardır. Hürriyet başkasına ait olma durumuyla çeliştiğinden nikâhın haramlığına delâlet etmektedir. Ancak nikâh, neslin bekası için zorunlu olduğundan meşru kılınmıştır.” (Bk. *Fethu’l-kadir*, 8, 19). Bu ifadeler nikâhta aslolanın haramlık olduğuna delâlet eden temel argümanın insanın hürriyeti olduğunu göstermektedir.

⁹³ Hamevî, Ebu’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed, *Çamzu uyûni’l-besâir* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1985) I, 37.

⁹⁴ Bk. Suyûtî, *el-Eşbâh ve’n-nezâir*, 61-63; İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed, *el-Eşbâh ve’n-nezâir* (Lübnan: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1999), 57-59.

Küçüklerin nikâh akdini caiz gören cumhur ise Kur'ân, sünnet, âsâr, sahâbe icmâ, maslahat ve "nikâh akdinde aslolanın mubah olması" kuralından oluşan delilleri referans göstermektedir. Bu görüşü benimseyen cumhur, Talak-4. ayet ile Nisâ-3. ve 127. ayetlerini delil göstermektedir. Bu ayetlerle yapılan istidlâllere yakından bakıldığında bunların küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâletlerinin zannî olup tartışmaya açık olduğu görülür. Talak-4. ayetle yapılan istidlâlin tartışmaya açık oluşu, bu ayetin, yer aldığı bağlamdan da anlaşılacağı gibi "boşanmış eşlerden âdet görmeyenlerin iddet sürelerini" konu edinmesi ve bunun "âdet görmeyen her kadının eş olması/evlenmesi caizdir" hükmüne delâlet etmemesinden anlaşılmaktadır. Ayette boşanmış olup âdet görmeyen kadınların üç ay iddet beklemelerine hükmedilmesi, âdet görmeyen küçük kızların da bu hükme tabi oldukları anlamına gelmez. Bunu, "iddet beklemenin temel sebebinin talak değil, cinsel ilişki (الوطء) olması ve bu ilişkinin şer'î olmayan fasit nikâh türünde de söz konusu olabilmesinden" anlamak mümkündür. Küçük kızların âdet görmeyen kadınlar kapsamında yer aldıkları kabul edilse bile bu ayetin, "bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler" hadisiyle tahsis edildiğini söylemek mümkündür. Talak-4. ayetle yapılan istidlâlin tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da müctehid imamların konu bağlamında bu ayetle istidlâl etmemiş olmalarıdır. Bütün bunların yanı sıra "âdet görmeyenler" ifadesinin sadece âdet görebilecek durumda olan kadınlar için geçerli olduğunu ve dolayısıyla bulûğ çağına geldiği halde âdet görmeyen kadınları ifade ettiğini söylemek de mümkündür.

Nisâ-3. ve 127. ayetlerle yapılan istidlâllerin zannî ve tartışmaya açık olduğunu gösteren birden çok kanıt bulunmaktadır. Bunların başında bu iki ayetin ilk nesillerden itibaren farklı şekillerde yorumlanması gelmektedir. Bu iki ayet ilk nesiller tarafından farklı şekillerde yorumlandığı gibi mezhep imamları ve müntesipleri tarafından da farklı şekillerde yorumlanıp farklı hükümlere konu edilmektedir. Nisâ-127. ayeti: "Yetim kızlarla küçüklük halinde değil, evlilik çağına geldiklerinde evlenin" şeklinde anlamak, Kur'ân ayetlerinin bir bütün olması ve birbirini tefsir etmesi açısından daha isabetli gözükmektedir. Küçüklerin nikâh akdinin caiz olmadığına dair yukarıda yer verilen tüm argümanlar da bu anlamı/hükmü teyid etmektedir.

Hiz. Âişe validemizin küçükken nikâh akdinin yapıldığını ifade eden ve küçük kızların nikâh akdinin caiz olduğuna delil gösterilen mevkuf hadis, metin tenkidine açık olduğundan kendisiyle yapılan istidlâlin tartışmaya açık olduğu söylenebilir. Hadisin metin tenkidine açık oluşu, bu hadisin daha sonra varid olan ve âmm olduğundan tüm bakire kızları kapsayan "bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler" hadisiyle çelişmesinden kaynaklanmaktadır. Daha açık bir anlatımla Hiz. Âişe validemizin küçükken nikâh akdinin yapıldığını ifade eden bu hadisin, bakire kızlardan evlilik iznini almayı emreden ve âmm olduğu için küçük bakire kızları da kapsayan hadisle neshedildiğini söylemek mümkündür. Nikâhın her iki tarafa ağır sorumluluklar yükleyen bir akit olması ve akitlerde rıza prensinin esas olması, küçük kızların hem evlilik için bulûğ çağını şart koşan Nisâ-6. ayetin hem de evlilik akdi için bakire kızlardan izin almayı emreden hadisin kapsamına dâhil olduklarına delâlet etmektedir.

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delil gösterilen ve sahâbe uygulamalarını ifade eden eser türü rivayetlerle yapılan istidlâller tartışmaya açıktır. Bu istidlâllerin tartışmaya açık oluşu, mezkûr rivayetlerin müstakil birer delil olmadığı yanı sıra sened ve/veya metin açısından da tenkide tabi tutulmalarından anlaşılmaktadır. Mezkûr rivayetlerle yapılan istidlâllerin tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da doğum ve ölüm kayıtlarının

sistemli olarak tescil edilmediği bir dönemde nikâhlanan kişilerin nikâh akdi esnasındaki yaşlarının kesin olarak bilinmemesidir. Bunu dikkate aldığımızda Hz. Âişe validemizin küçükken nikâh akdinin yapıldığını ifade eden ve bu esnadaki yaşını belirten hadisin bu açıdan da metin tenkidine açık olduğu görülür.

Küçüklerin nikâh akdini caiz görenler tarafından bahsedilen icmâdan kasıt, tevâtürle eş anlamlı olup kesinlik ifade eden icmâ türü değil, zannî meselelerde müctehidlerin söz birliği sonucu gerçekleşen teknik anlamdaki icmâ şeklidir. Bu manadaki bir icmân da sahâbe döneminde gerçekleştiğini söylemek zordur. Bunu, sahâbe dönemini en iyi bilen tabiîn neslinden bazı fakihlerin anılan icmâa aykırı bir görüş ileri sürüp savunmalarından anlamak mümkündür. Bazı âlimlerin bu görüşü şaz olarak nitelendirmesi, iddia edilen icmân varlığını kanıtlamak için kâfi değildir. Küçüklerin nikâh akdinin cevazı hakkında “muhalifi bilinmeyen görüş” anlamındaki bir icmâ türünden söz etmek mümkündür. Ancak bu icmâ türünün, “bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler” hadisine takdim edilip sünnetin açık delâletini ortadan kaldırması, usûlî açıdan isabetli gözükmemektedir.

Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna dair maslahatla yapılan istidlâl zannî olup tartışmaya açıktır. Bu istidlâlin zannî olup tartışmaya açık oluşu, maslahatın müstakil bir delil teşkil etmemesinden anlaşıldığı gibi fakihlerin maslahatı müstakil bir delil değil, velâyet kapsamında yer alan bir şart olarak zikretmelerinden de anlaşılmaktadır. Küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğunu kanıtlamak amacıyla “nikâhta aslolanın helal olmasıdır” şeklindeki fikhî kural ile yapılan istidlâl de tartışmaya açıktır. Bunun tartışmaya açık oluşu ise bu kuralın müstakil bir delil olmadığı bir tarafa, küçüklerin nikâh akdinin caiz olduğuna delâletinin kapalı olmasından da anlaşılmaktadır. Mezkûr kural ile yapılan istidlâlin tartışmaya açık olduğunu gösteren diğer bir husus da küçük kızların nikâh akdinin haram olduğuna delâlet eden karşıt bir kuralın söz konusu olmasıdır. Yukarıda zikredilen “bakire kızlar izin vermedikçe evlendirilmezler” hadisi bu karşıt kuralı teyid ettiği gibi bazı fakihler tarafından ifade edilen: “Her insan hür olarak doğmaktadır. Nikâh akdi başkasına ait olmayı gerektirdiğinden hürriyeti kısıtlamaktadır; ancak neslin bekası için meşru kılınmıştır” şeklindeki ifadeler de bu kuralı teyid etmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında küçüklerin nikâh akdini caiz gören görüşün dayandığı delillerin bu hükme delâletinin açık olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu da başta İbn Şübrüme olmak üzere bazı fakihler tarafından benimsenen ve küçüklerin nikâh akdinin caiz olmadığını söyleyen görüşün güçlü ve tercihe şayan olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Abdülazîz el-Buhârî, Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed. *Keşfu'l-esrâr şerhu Usûli'l-Pezdevî*. 4 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-İslamî, ts.
- Beydâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer. *Envâru't-tenzîl*. thk. Muhammed Abdurrahman el-Mer'aşlî. 2 Cild. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî,1418.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sünenu'l-kübrâ*. thk. Muhammed Kadir Atâ.10 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Bihârî, Muhibbullah b. Abdışşekûr. *Müsellemu's-sübût*.2 Cild. Kahire:el-Matbaatu'l-Hüseyniyye, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî. *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*. thk. Heyet. 8 Cild. Beyrut: Dâru'l-Beşâir-Dâru's-Sirâc, 2010.
- Cündî, Ziyâüddîn Ebu'l-Mevedde Halîl b. İshâk. *Muhtasaru Halîl*. thk. Ahmed Câd. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2005.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî el-Endelüsî. *el-Bahru'l-muhît fi't-Tefsîr*. thk. Muhammed Sıdkî Cemîl. 10 Cild. Beyrut: Dâru'l-Fikir,1420.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Mustasfâ*. Thk. Muhammed Abdüsselam Abdüşşâfi. Beyrut: Dâru'Kutubi'l-İlmiyye,1993.
- Gelenbevî, İsmail Efendi. *Adâbu'l-bahs*. (Mecmûa içinde). Mısır: Matbaatu's-Sa'âde,1353.
- Hafâcî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *Hâşiyetu's-Şihâb alâ Tefsiri'l-Beydâvî*. 8 Cild. Beyrut: Dâru Sadır, ts.
- Hamevî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *Çamzu uyûni'l-besâir*. 4 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1985.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-ma'ânî ve'l-esânîd*. thk. Mustafa el-Alevî-Muhammed el-Bekrî. 24 Cild. Mağrib: Vezâretu Umumi'l-Evkâf, 1387.
- İbn Battâl, Ebu'l-Hasen Alî b. Halef. *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Ebû Temîm Yasir. 10 Cild. Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 2003.
- İbn Dakîkil'îd, Ebu'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî. *Şerhu'l-İlmâm bi ahâdîsi'l-Ahkâm*. thk. Muhammed Halûf. 5 Cild. Süriye:Dâru'n-Nevâdir, 2009.
- İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*. thk. Kemal Yusuf el-Hût. 7 Cild. Riyad:Mektebetu'r-Rüşd, 1409.
- İbn Hacer es-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *el-Metâlibu'l-âliye*. thk. Sa'd b. Nasır eş-Şesrî. 19 Cild. es-Suûdiyye: Dâru'l-Âsime, 1419.
- İbn Hacer es-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *Fethu'l-bârî*. thk. Muhammed el-Hatîb. 13 Cild. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1379.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. 12 Cild. Beyrut: Dâru'l-Fikir, ts.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer. *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Muhammed Hüseyin 9 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye,1419.

- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed. *el-Muğnî*. 10 Cild. Kahire: Mektebetu'l-Kahire, 1968.
- İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed. *el-Eşbâh ve'n-nezâir*. Lübnan: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999.
- İbn Rüşd el-Hafid, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed. *Bidâyetü'l-müctehid*. 4 Cild. Kahire: Dâru'l-hadis, 2004.
- İbn Üseymîn, Muhammed b. Salih. *eş-Şerhu'l-mumti'alâ Zâdi'l-mustakni'*. 15 Cild. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1428.
- İbnu'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid es-Sivasî. *Fethu'l-kadîr*. 10 Cild. Beyrut: Dâru'l-Fikir, ts.
- İbnu'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid es-Sivasî. *et-Tahrîr fî usûli'l-fıkıh*. Kahire: Matbaatu Mustafa el-Halebî, 1351.
- Kâdî Abdülvehhâb, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî. *et-Telkîn fî'l-fkhi'l-Mâlikî*. thk. Ebî Uveys. 2 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004.
- Kiyâ el-Herrâsî, Ebu'l-Hasen Şemsülişâm İmâdüddîn Alî. *Ahkamu'l-Kur'ân*, thk. Musa Muhammed-İzzet b. Atiyye. 4 Cild. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1405.
- Merğînânî, Ebu'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr. *el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-mübtedî*. thk. Talal Yusuf. 4 Cild. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Molla Gürânî, Ahmed b. İsmail. *el-Keuseru'l-cârî ilâ riyâdi'l-Buhârî*. thk. Ahmed Azv İnayet. 11 Cild. Lübnan: Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2008.
- Muallimî, Ebû Abdillâh Abdurrahmân b. Yahyâ. *Fevâidu'l-mecâmî'*. thk. Ali İmrân-Nebîl Sindî. 24 Cild. Mekke: Dâru Âlemi'l-Fevâid, ts.
- Nesefî, Ömer b. Muhammed b. Ahmed. *Tilbetu't-talebe*. Bağdad: Mektebetu'l-Müsennâ, 1311.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Minhâc Şerhu Müslim b. el-Haccâc*. 9 Cild. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1392.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *Minhacu't-tâlibîn*. thk. Fadî Mağribî. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle Nâşirûn, 2021.
- Sadrüşşerîa, Ubeydullah b. Mes'ûd el-Mahbûbî. *Tenkîhu'l-usûl fî ilmi'l-usûl*. thk. İbrahim el-Muhtar el-Ceberti. Kahire: el-Matbaatu'l-Mahmûdiyye, 1356.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl. *el-Mebsût*. 30 Cild. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1993.
- Sibâî, Musatafa b. Hüsnî. *el-Mer'e beyne'l-fıkhi ve'l-kanun*. Beyrut: Dâru'l-Verrâk, 1999.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *el-Eşbâh ve'n-nezâir*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1990.
- Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *el-Ümm*. thk. Rif'at Fevzî. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1990.
- Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *er-Risâle*. thk. Ahmed Şâkir. Mısır: Mektebetu'l-Halebî, 1940.

- Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *İhtilafu'l-hadis*. thk. Muhammed Ahmed Abdülazîz. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008.
- Şeybânî, Muhammed b. Hasen. *el-Hücce alâ Ehli'l-Medîne*. thk. Mehdî Hasen el-Kâdirî. 4 Cild. Beyrut: Âlemu'l-Kutub,1403.
- Şinkîfî, Muhammed el-Emîn b. Muhammed el-Muhtâr. *Edvâu'l-beyan fi tefsiri'l-Kur'ân'i bi'l-Kur'ân*. 9 Cild. Beyrut: Dâru'l-Fikir, 1995.
- Şinkîfî, Muhammed el-Emîn b. Muhammed el-Muhtâr. *Âdâbu'l-bahs ve'l-münazara*. thk. Suûd b. Abdilazîz Arîfî. Mekke: Dâru Âlemi'l-Fevâid, ts.
- Şîrazî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhim b. Alî. *el-Luma' fi usûli'l-fıkıh*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır. *el-Bahru'l-muhît*. 8 Cild. Kahire: Dâru'l-Kütübî, 1994.